

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش و پرورش
معاونت تربیت بدنی و سلامت
دفتر سلامت و تندرستی

راهنمای پیشگیری و کاهش پیامدهای حوادث چهارشنبه آخر سال

اسفندماه ۱۳۹۷

چهارشنبه آخر سال

ایرانیان، نور را مظهر پاکی می‌دانند. آتش نمادین چهارشنبه‌سوری شاید آتشی است که در دل هر ایرانی روشن است تا هیچ پلیدی، سیاهی، جهل و ظلمت نتواند زمین را فرا گیرد. واژه چهارشنبه‌سوری از دو واژه چهارشنبه که نام یکی از روزهای هفته است و سوری که به معنی سرخ است، ساخته شده است. در این آیین، آتش تا برآمدن خورشید روشن نگه داشته می‌شود. در واقع این آتش نماد از بین رفتن تمام رنگ‌پریدگی و زردی، بیماری و مشکلات و دستیابی به سرخی، گرمی و نیرو بوده است. عبارت «زردی من از تو، سرخی تو از من» در واقع به تطهیر و پاک‌سازی انسانی اشاره می‌نماید. آیین چهارشنبه‌سوری در ایران مظهر آرامش، عشق‌ورزی و زندگی بوده و مردم در این گردهمایی روزهای پایانی سال فرصتی می‌یافتند تا با نمادهای این جشن پالایش درون کنند و پیوندهای انسانی را تقویت کنند.

متأسفانه، آیین‌هایی که امروز از چهارشنبه‌سوری به یادگار مانده دچار تحول ساختاری شده و جای خود را به برخی رفتارهای پرخطر چون استفاده از مواد محترقه و آتش‌زا داده است. این مراسم بدون درک مناسبی از محتوا با رفتارهای نادرستی گره‌خورده که با خرده فرهنگ‌های اخلاقی جامعه همخوانی ندارد و موجب سلب آسایش مردم شده است. آمیختگی آیین چهارشنبه‌سوری با باورهای غلط و رفتارهای افراطی و پرخطر موضوعی است که باید مورد توجه جدی قرار گرفته و با استفاده از ظرفیت‌های اجتماعی اصلاح شود.

آنچه مسلم است، تغییر باورها و رفتارهای اجتماعی فرایندی میان‌مدت و بلندمدت بوده و آموزش کلید اصلی دستیابی به موفقیت در این حوزه است. ایجاد تحول در اجتماع جز با گسترش سطح آگاهی دانش‌آموزان به عنوان آینده‌سازان کشور میسر نبوده و ارتقاء سطح فرهنگ دانش‌آموزی تضمین‌کننده فردایی بهتر و جامعه‌ای سالم‌تر برای کشور خواهد بود.

مخاطرات چهارشنبه آخر سال

۱- **سوختگی:** این بیماری به عنوان متداول‌ترین حادثه در چهارشنبه آخر سال شناخته می‌شود. سوختگی نوعی آسیب به گوشت یا پوست است که بر اثر عوامل مختلف مانند حرارت، انرژی الکتریکی، مواد شیمیایی، اصطکاک یا پرتو به وجود می‌آید. سوختگی درجه اول تنها بر سطح پوست اثر می‌گذارد. سوختگی درجه دوم هنگامی اتفاق می‌افتد که لایه‌های زیرین پوست آسیب می‌بینند. در سوختگی درجه سوم به همه لایه‌های پوست آسیب می‌رسد. در سوختگی نوع چهارم بافت‌های عمیق‌تر مانند عضلات یا استخوان‌ها آسیب می‌بینند.

۲- **آسیب‌های سیستم بینایی:** انفجار مواد محترقه و آتش‌زا موجب پراکنده شدن ترکش‌های این مواد شده و در اثر اصابت به چشم موجب بروز آسیب‌هایی در سیستم بینایی می‌گردد. این موضوع حتی می‌تواند منجر به نابینایی فرد شود.

۳- **آسیب‌های روحی و روانی:** ترس ناشی از صدای انفجار، یکی از مسائل مهمی است که گاهی می‌تواند منجر به از حال رفتن یا احساس درد در بخشی از بدن، به‌ویژه قفسه سینه، همراه باشد. این ترس معمولاً در کودکان، سالمندان و زنان باردار با عواقب جدی‌تری همراه است. همچنین افرادی که به بیماری‌های قلبی مبتلا هستند، گاهی ممکن است در اثر شوک ناشی از شنیدن این قبیل صداهای غیرمنتظره، دچار حمله قلبی شوند.

۴- **مخاطرات دیگر:** علاوه بر خطرات ذکر شده، مواد منفجره می‌توانند عوارض شدیدی مانند عوارض پوستی، عوارض تنفسی و خونی به دنبال داشته باشند. مثلاً تماس با ترکیبات نیتراته معمولاً با عوارض پوستی همراه بوده و می‌تواند منجر به بروز سردرد، سرگیجه، کاهش عمق تنفس و خستگی شدید شوند.

نکات ایمنی مورد توجه والدین، دانش آموزان و مسئولان واحدهای آموزشی

۱- والدین:

والدین مهم‌ترین نقش در پیشگیری از حوادث چهارشنبه‌سوری را دارند. ایشان با آگاهی بخشی به فرزندان خود، آن‌ها را با مخاطرات مواد محترقه و منفجره آشنا ساخته و می‌توانند با استفاده از ارائه برنامه‌های مناسب در کانون خانواده، تمایل فرزندان خود به شرکت در این مراسم را کاهش دهند. موارد ذیل می‌توانند برای جلوگیری از بروز حوادث تلخ چهارشنبه‌سوری مورد توجه قرار گیرند. بر این اساس، والدین لازم است:

- ▲ با هشدار به فرزندان خود، آن‌ها را از خطرات و عوارض وحشتناک بازی با آتش، ترقه و مواد محترقه آگاه کنند.
- ▲ کبریت، فندک و هر گونه لوازم ایجاد آتش را به دور از دسترس فرزندان، در محلی مطمئن و ایمن (امکان قفل نمودن) نگهداری نمایند.
- ▲ اسپری‌های پاک‌کننده قابل اشتعال، مواد شوینده قابل اشتعال و ... را در محلی مطمئن و ایمن (امکان قفل نمودن) نگهداری نمایند.
- ▲ در صورت مشاهده خرید و فروش مواد محترقه مأمورین انتظامی را در جریان امر قرار دهند.
- ▲ فرزندان خود را در تهیه وسایل بازی بی‌خطر و مفرح همراهی کنند.
- ▲ مواد آتش‌زا مانند نفت و امثال آن‌ها را از دسترس کودکان دور کرده و اجازه ندهند که با آتش زدن، بته، هیزم و امثال این‌ها چه در محیط خانه یا پارکینگ و یا در کوچه و معابر عمومی برای خود، دیگران و محیط‌زیست مخاطره ایجاد نمایند.
- ▲ در روزهای آخر سال، برای حفاظت از سلامتی فرزندان و پیشگیری از وقوع حوادث، مراقبت و نظارت بیشتری بر آنان اعمال نمایند و از نگهداری مواد محترقه، تهیه و ساخت وسایل آتش‌بازی حتی در مقادیر بسیار کم جلوگیری نمایند. توجه فرمایید که کودکان معمولاً حساسیت والدین را درک نموده و به همین دلیل اغلب مواد آتش‌زا را پس از تهیه در نقاط غیرقابل روئیت مثل

انباری‌ها، زیر زمین، بالکن، پشت‌بام، داخل کمد، کیف و وسایل شخصی خود مخفی می‌کنند که این موضوع از عوامل بروز حریق محسوب می‌گردد.

◆ در صورت مشاهده مواد محترقه و منفجره، آن‌ها را هیچ‌گاه در ظروف شیشه‌ای یا فلزی نگهداری نکرده و این مواد را از محیط منزل خارج و تحویل نیروهای انتظامی نمایند و حتی‌المقدور با روی خوش به فرزندان خود هشدار دهند و از تنبیه و یا برخوردهای تند با آنان خودداری نمایند.

◆ در صورت بروز هرگونه آتش‌سوزی و حادثه دیگری ضمن حفظ خونسردی با شماره تلفن ۱۲۵ سازمان آتش‌نشانی و خدمات ایمنی شهرداری تهران تماس بگیرید.

◆ یکی از عوامل عمده ایجاد حریق‌ها، پرتاب مواد آتش‌زا مثل فشفشه به آسمان و افتادن آتش در پشت‌بام، بالکن، پنجره‌های باز و یا روی شاخه‌های خشک است. معمولاً فشفشه‌ها در اثر به آتش کشیده شدن شعله‌ور شده و سوختن آن‌ها تدریجی است. لذا توصیه می‌نماید این اماکن از ضایعات موجود پاکسازی گردند و مواد سوختی و وسایل اضافی به محل امن منتقل شوند.

◆ خاموش‌کننده‌های دستی را در منزل، محل کار و خودرو به صورت آماده و در دسترس داشته باشند تا در صورت نیاز بتوانند از آن‌ها استفاده کنند.

◆ از قرار دادن ظروف مایعات و مواد قابل اشتعال مثل ظرف نفت، بنزین، گازوئیل و یا مخازن گاز در مجاورت شعله آتش جداً خودداری کنید.

◆ حتی‌المقدور از متوقف نمودن خودروها در کوچه‌ها و معابر تنگ خودداری نمایید؛ چرا که آتش‌بازی در نزدیکی وسایل نقلیه که حامل بنزین و مواد سوختی هستند در صورت کمترین نشتی از آن‌ها و حتی در شرایط عادی، این وسایل را مبدل به بمبی می‌سازد که چاشنی انفجار آن کشیده شده باشد.

◆ از ایجاد آتش خودداری نموده و حتی‌الامکان برای روشن کردن آتش از محل‌هایی که شهرداری تعیین کرده است استفاده کنید.

◆ از آتش زدن مواد یا وسایل غیر متعارف از جمله کپسول گاز و استفاده از مواد آتش‌زا از جمله بنزین و الکل جداً خودداری کنید.

◆ کودکان خود را از پریدن از روی آتش منع کنند.

◆ نزدیک محل ایجاد آتش، آب و خاموش‌کننده‌های دستی را آماده کنید و پس از خاموش شدن بوته‌ها و سایر مواد سوخته شده، خاکستر باقیمانده را با آب کاملاً خیس و پس از خاموش کردن کامل محل را ترک کنید.

۲- دانش آموزان:

دانش آموزان، گروه هدف اصلی مواجهه با حوادث چهارشنبه آخر سال هستند. همچنین، ایشان می توانند به عنوان سفیران، اطلاعات آموخته شده را به خانواده و همسالان منتقل نمایند. موارد ذیل می توانند برای جلوگیری از بروز حوادث تلخ چهارشنبه سوری مورد توجه قرار گیرند. بر این اساس، دانش آموزان محترم؛

- ◆ هیچ گاه برای سرگرمی آتش روشن نکنید.
- ◆ از نگهداری و بازی با وسایل و مواد محترقه جدا خودداری نمایید؛ زیرا ترقه و دیگر مواد محترقه نوعاً به صورت ترکیبی (ترکیب شیمیایی چند ماده) مورد استفاده قرار می گیرند. این مواد در اثر جابجایی، حمل و نقل، ضربه و حرارت حتی بدون دخالت انسان می توانند خودبه خود منفجر شوند.
- ◆ از پرتاب مواد منفجره، قوطی های در بسته، مخازن کوچک گاز و ظروف تحت فشار به داخل آتش که منجر به انفجار شدید می شود، جدا خودداری کنید.
- ◆ از روشن کردن آتش در گذرگاه های باریک و نزدیک پست برق یا ایستگاه های کاهش فشار گاز و پارکینگ های عمومی پرهیز کنید.
- ◆ از آتش زدن لاستیک، کارت تن خالی و امثال آن؛ چه در محوطه مجتمع مسکونی و چه در گذرگاه ها، کوچه ها و خیابان ها جداً خودداری کنید.
- ◆ در صورت مشاهده هر گونه مواد محترقه در مدرسه موضوع را بلافاصله به مسئولین مدارس اطلاع دهید.
- ◆ در صورت حضور در محل های ایمن از پیش تعیین شده، حتماً از عینک و دستکش محافظ استفاده کنید.
- ◆ در صورت بروز یا مشاهده هرگونه آتش سوزی:
  - ۱- اعتماد به نفس داشته باشید و ضمن حفظ خونسردی نزدیک ترین دستگاه اعلام خطر آتش سوزی را به کار انداخته و با شماره تلفن ۱۲۵ سازمان آتش نشانی و خدمات ایمنی شهرداری تهران تماس بگیرید.
  - ۲- به راهنمایی های مسئولین گوش فرا دهید.
  - ۳- وقت را برای جمع آوری وسایل غیرضروری تلف نکرده و با راهنمایی مسئولین با آرامش خارج شوید.
  - ۴- هرگز از آسانسور برای خروج از محل استفاده نکنید و اگر داخل آسانسور هستید در اولین فرصت از آسانسور خارج شوید.

- ۵- در صورت عدم امکان خروج از کلاس، موارد پناهگیری ایمن در حریق (در مناطق امن کلاس دور از منبع حریق، نزدیک پنجره‌های کلاس با قرار دادن دستان بر سر (محافظت از سر) نشسته و یا دراز بکشید) را رعایت نمایید.
- ۶- چنانچه لباس‌تان آتش گرفت، هرگز ندوید زیرا آتش بیشتر می‌شود، بلکه روی زمین غلطیده و یا پتویی دور خود بپیچید.
- ۷- در صورت ایجاد آتش در امکان بسته، پنجره‌ها را باز کنید تا هوای کافی جهت تنفس و خروج دود احتمالی به شما برسد.
- ۸- برای خروج از اتاق‌ها و مناطقی که دود آنها را فرا گرفته حتماً به صورت چهار دست و پا یا سینه خیز از محل خارج شوید تا دود کمتری استنشاق کنید.
- ۹- دستمالی را خیس کرده و جلوی دهان و بینی خود بگیرید.
- ۱۰- در زمان آتش سوزی یا دود گرفتگی در آپارتمان‌های چند طبقه، هیچ‌گاه به سمت بالای ساختمان نروید، زیرا دود و حرارت به طرف بالا رفته و ایجاد خفگی می‌کند. در صورتی که مجبور به بالا رفتن شوید حتماً درب‌ها را پشت سر خود ببندید و پس از رفتن به بام، درب آن را نیز ببندید.
- ۱۱- چنانچه گرفتار دود یا آتش شدید و نتوانستید از ساختمان خارج شوید، فوراً به حمام یا دستشویی رفته و شیر آب سرد را باز کنید و به حالت نشسته یا درازکش در آن جا بمانید تا زمان رسیدن مأمورین آتش‌نشانی آسیبی به شما نرسد.
- ۱۲- در صورت گرفتار شدن در اتاق‌ها پارچه یا لباسی را در منافذ درب بسته قرار داده و خود در کنار پنجره هوای آزاد را تنفس کنید.

۳- مسئولان واحدهای آموزشی:

مدارس می‌توانند با بهره‌گیری از روش‌های نوین آموزش سلامت و تغییر رفتار، فعالانه در افزایش سواد سلامت دانش‌آموزان برای شناخت عوامل تأثیرگذار بر سلامت و توانمندسازی آنان جهت مقابله با عوامل تهدیدکننده سلامت و انتخاب شیوه‌های زندگی سالم از طریق اجرای برنامه‌های آموزشی گام بردارند. به منظور جلوگیری و کاهش پیامدهای ناشی از حوادث چهارشنبه آخر سال، مسئولان واحدهای آموزشی لازم است:

- ♣ با اجرای برنامه‌های آموزش ایمنی ویژه دانش‌آموزان، آن‌ها را از خطرات و عوارض وحشتناک بازی با آتش و ترقه و مواد محترقه آگاه کنند.
- ♣ با ارائه آموزش‌های پناه‌گیری در حریق، (پناه‌گیری در موقع آتش) آمادگی دانش‌آموزان در هنگام مواجهه با چنین شرایطی را افزایش دهند.

- ◆ در صورت بروز حادثه آتش سوزی بلافاصله نسبت به خروج دانش آموزان از کلاس اقدام نموده و پس از آن توسط خاموش کننده اطفاء حریق، نسبت به مهار آتش اقدام شود.
- ◆ با تشکیل کمیته ایمنی در مدارس، ضمن ایجاد حس مسئولیت در دانش آموزان، از ظرفیت ایشان برای جلوگیری و کاهش پیامد های حوادث چهارشنبه سوری استفاده نمایند.
- ◆ مستخدمین مدارس را به عنوان متولیان کنترل فضاها و محوطه برای بررسی ایمنی محیط انتخاب نمایند. ایشان با شناسایی فروشندگان دوره گرد مواد محترقه و معرفی ایشان به مسئولان مدرسه می توانند کمک شایانی به کنترل و پیشگیری از حوادث نمایند.
- ◆ با برگزاری دوره های آموزشی اطفای حریق ویژه مستخدمین، معلمان و سایر کارکنان زمینه پیشگیری و کاهش حوادث را فراهم آورند.
- ◆ با اجرای مانور آمادگی در برابر حریق، نحوه برخورد با آتش سوزی و تکنیک های تخلیه ایمن را تمرین نمایند.
- ◆ با کنترل درب ورودی مدارس از امکان ورود سریع ماشین های آتش نشانی (ماشین های دارای دکل) اطمینان حاصل نمایند. ارتفاع درب باید مناسب بوده و در قسمت فوقانی آن مانعی (مانند لوله گاز، سیم برق و ...) وجود نداشته باشد. همچنین، لازم است از تبدیل شدن درب بزرگ مدارس (درب دوم) به انباری برای نگهداری وسایل و تجهیزات خوداری شود.
- ◆ قفل و لولای درب مدارس را به صورت فصلی کنترل نموده و از سالم بودن آن اطمینان حاصل نمایند.
- ◆ دانش آموزان را از نگهداری مواد محترقه، تهیه و ساخت وسایل آتش بازی دستی حتی در مقادیر بسیار کم در جیب لباس و کیف منع کنند.
- ◆ وسایل اطفای حریق را کنترل نموده و آن ها را به صورت آماده و در دسترس داشته باشند تا در صورت نیاز بتوانند از آنها استفاده نمایند.
- ◆ کپسول های آتش نشانی را به صورت سالانه و به طور مرتب سرویس نموده (موارد مورد توجه: تاریخ شارژ، ظرفیت خاموش کننده، مشخصات فنی، نوع ماده اطفاء کننده درون کپسول و ...) و از مناسب بودن محل نصب کپسول های آتش نشانی اطمینان حاصل نمایند.
- ◆ با توجه به نوع مواد در هر قسمت انبار باید کپسول اطفای حریق مناسب (نوع آبی، گازی و غیره) تهیه و نصب نمایند.
- ◆ شیرهای آتش نشانی موجود را باید به طور مرتب از نظر وضع ظاهری و شرایط ظاهری کنترل نمایند.

- ▲ در صورتی که ساختمان به سیستم اطفای حریق اسپرینکلر (سیستم مرکزی) مجهز است، باید دقت شود موانعی در مقابل خروجی‌های سیستم ایجاد نشده باشد. لازم است، کل سیستم اسپرینکلر به صورت سالانه توسط متخصص مربوطه بازدید شود.
- ▲ تمامی دستگاه‌های هشدار دهنده آتش باید مرتباً کنترل شوند و آزمایش‌های لازم بعمل آید.
- ▲ از قرار دادن ظروف مایعات و مواد قابل اشتعال مثل ظرف نفت، بنزین، گازوئیل و یا مخازن گاز در مجاورت شعله آتش جداً خودداری کنید.
- ▲ در صورت مشاهده مواد محترقه و منفجره، آن‌ها را از محیط خارج و تحویل نیروهای انتظامی نمایند.
- ▲ از کارکنان اداره آتش نشانی دعوت بعمل آید تا از ساختمان و انبار بازدید نمایند.
- ▲ در صورت مشاهده توزیع کننده‌گان مواد محترقه و منفجره در محیط اطراف مدرسه، بلافاصله موضوع را به نیرو انتظامی گزارش نمایند.
- ▲ در صورت وجود منابع ذخیره سوخت نکات ذیل حتماً مورد توجه قرار گیرند:

  - ۱- مخزن ذخیره سوخت تحت هیچ شرایطی نباید داخل ساختمان آموزشی باشد و با رعایت فاصله مناسب، بیرون از ساختمان به گونه‌ای دور از دسترس دانش‌آموزان قرار گرفته و هیچ‌گونه امکان پرتاب مواد محترقه در محوطه نگهداری منبع فراهم نباشد (در صورت نیاز می‌توان از حفاظ برای منبع جهت عدم دسترسی دانش‌آموزان استفاده نمود).
  - ۲- عایق منبع کنترل گردد و در صورت نیاز ترمیم شود.
  - ۳- عدم نشستی منبع ذخیره و کلیه لوله‌های ارتباطی آن به صورت روزانه کنترل شود.
  - ۴- منابع گازوئیلی که در محوطه مستقر هستند عایق کاری شوند و از ارتباط لوله برگشت گازوئیل از سمت مشعل به سمت مخزن، اطمینان حاصل شود.

▲ در صورت وجود موتورخانه نکات ذیل حتماً مورد توجه قرار گیرند:

  - ۱- داخل موتورخانه از هرگونه مصالح یا لوازمی که ممکن است ایجاد حریق نمایند، پاک سازی شود.
  - ۲- درب ورود به موتورخانه باید دارای قفل و حفاظ مناسب بوده و پنجره آن به گونه‌ای طراحی و اجرا شود که امکان ورود مواد محترقه و ترقه به آن وجود نداشته باشد.
  - ۳- کلیه شیرفلکه‌ها کنترل شده و از عدم وجود نشستی در آن‌ها اطمینان حاصل شود.
  - ۴- پمپ‌ها به طور کامل بازرینی شده و از عدم وجود اشکال در عملکرد آن‌ها اطمینان حاصل شود.

۵- در صورت بروز حادثه قبل از هر چیز نسبت به بستن شیر اصلی و قطع کامل جریان گاز اقدام شود، و سپس محل را ترک نمایید.

۶- در صورت بروز آتش‌سوزی از خاموش‌کننده‌های دستی مناسب استفاده شود.

♦ در صورت بروز یا مشاهده هرگونه آتش‌سوزی و حادثه دیگری ضمن حفظ خونسردی، نزدیک‌ترین دستگاه اعلام‌خطر آتش‌سوزی را به کار انداخته و با شماره تلفن ۱۲۵ سازمان آتش‌نشانی و خدمات ایمنی شهرداری تهران تماس بگیرید.

♦ در صورت بروز یا مشاهده آتش، از بسته بودن شیر اصلی گاز اطمینان حاصل نمایید.

♦ در هنگام بروز حادثه، از همکاران آموزش‌دیده برای مدیریت بهینه و کاهش پیامدها استفاده نمایند.

توصیه‌های کاربردی در مواجهه با مصدوم برای دانش‌آموزان

هنگامی که با مصدوم برخورد می‌کنید، اول باید از ایمن بودن صحنه‌ی حادثه مطمئن باشید و برای ارائه کمک‌های اولیه مناسب به مصدوم، باید ارزیابی سریع از او انجام دهید.

۱. هوشیاری مصدوم را بررسی کنید؛ با دست به شانه او ضربه بزنید و بلند صدایش کنید.
۲. وضعیت تنفس مصدوم را ارزیابی کنید؛ به قفسه سینه اش نگاه کنید، به صدای تنفسش گوش دهید و گرمای بازدم او را حس کنید. اگر مصدوم نفس نمی‌کشد یا تنفس غیرمؤثر دارد یعنی اگر چه به نظر می‌رسد تنفس دارد؛ اما قفسه‌ی سینه بالا و پایین نمی‌رود باید به ایست قلبی در مصدوم شک کنید و با صدای بلند کمک بخواهید و بلافاصله با اورژانس (۱۱۵) تماس بگیرید.
۳. گردش خون مصدوم را بررسی و نبض او را لمس کنید.

۴. اگر با مصدومی روبرو شدید که دچار سوختگی ناشی از مواد محترقه شده بود، از توصیه‌های زیر کمک بگیرید:

□ مصدوم را آرام کنید و شرایط عمومی او را ارزیابی کنید. اگر بیهوش است از تنفس طبیعی او مطمئن شوید. صدایش بزنید یا تکانش بدهید تا از هوشیار بودن و باز بودن راه‌های تنفسی اطمینان حاصل کنید. سر او را عقب بکشید تا زبان‌ش باعث انسداد راه‌های تنفسی‌اش نشود.

- محل سوختگی را با آب سرد و تمیز، حداقل به مدت ۱۰ دقیقه، بشویید و انگشتر، انگو، کمربند، ساعت، زیورآلات و وسایل تنگ و فشاردهنده را خارج کنید.
- اگر لباس مصدوم روی عضو سوخته را پوشانده، آن را از بدنش خارج کنید و اگر لباسش به پوست ناحیه سوخته شده چسبیده است، دور تا دور آن را تا محل چسبیده به بدن قیچی کنید.
- تاول‌ها را نترکانید چون آن‌ها مانند پانسمانی مناسب در محل سوختگی عمل می‌کنند و آن ناحیه را از آلودگی‌های محیطی در امان نگه می‌دارند. فقط در صورتی باید محل سوختگی را به‌طور کامل پاک‌سازی کرد که سوختگی شیمیایی اتفاق افتاده باشد؛ اما این پاک‌سازی هم صرفاً باید به‌وسیله پزشکان و در شرایط استریل انجام شود.
- با گاز استریل یا یکپارچه تمیز بدون کرک، محل سوختگی را آرام بپوشانید و هرگز از خمیردندان، سیب‌زمینی رنده شده و روغن برای تسکین درد و بهبود سوختگی استفاده نکنید.
- برای درمان و پانسمان سوختگی باید به یک مرکز بهداشتی یا درمانگاه مراجعه کنید. در سوختگی‌های سطحی می‌توانید با استفاده از پمادهای سوختگی و پوشاندن محل سوختگی با یکپارچه تمیز یا گاز استریل، اقدام کمکی اولیه را انجام دهید تا در زمان مناسب، مصدوم را به مرکز درمانی برسانید اما در سوختگی‌های شدید و عمیق باید بلافاصله با اورژانس ۱۱۵ تماس بگیرید.
- نواحی تناسلی، انگشتان، کف دست، صورت، مخاط‌ها و چشم از قسمت‌های بسیار مهم بدن هستند که حتی سوختگی‌های کوچک آن‌ها هم باید به‌وسیله پزشک معاینه و درمان شود، بنابراین اگر با کوچک‌ترین سوختگی در این نواحی مواجه شده‌اید، بلافاصله مصدوم را برای معاینه و درمان به مرکز درمانی برسانید.
- ۵. اگر با مصدومی مواجه شدید که دچار آسیب‌های چشمی ناشی از حوادث چهارشنبه‌سوری شده بود، از توصیه‌های زیر کمک بگیرید:
  - چشم‌ها و پلک‌های مصدوم را نمالید و در اولین فرصت به اورژانس چشم‌پزشکی مراجعه کنید زیرا گاهی آسیب‌های چشمی در مراحل اولیه علائم زیادی ندارند و ظاهر بدی ایجاد نمی‌کنند ولی می‌توانند عواقب ناگواری داشته باشند.
  - چشم آسیب دیده را با یک وسیله در دسترس (مانند لیوان یک بارمصرف یا مقوایی که به شکل مخروط درآمده) بپوشانید اما دستمال، پنبه یا گاز را روی چشم قرار ندهید.
  - از هیچ پماد و قطره چشمی استفاده نکنید و چشم‌ها را نشویید زیرا گاهی همین کارها ممکن است آسیب‌های چشمی را تشدید کند.

□ تا رسیدن به اورژانس چشم‌پزشکی از مصرف هرگونه مسکن خودداری کنید و به مصدوم مواد غذایی ندهید تا در صورت نیاز به جراحی، بتوان در اولین فرصت، این کار را انجام داد.

آشنایی با گروه های آتش

آتش انرژی گرمایی و نور است که هنگام واکنش شیمیایی آزاد می‌شود و حاصل سوختن یا احتراق یک شی است. هرگاه سه عنصر: مواد سوختنی، اکسیژن و گرما؛ در کنار یکدیگر قرار بگیرند، مثلث آتش به وجود می‌آید.

نکاتی در ارتباط با اطفای حریق

جهت اطفای حریق می‌توان از سه روش: خفه کردن (جلوگیری از رسیدن هوا به حریق)، سرد کردن (با پایین آوردن دما و حذف گرما از حریق) و جداسازی مواد سوختنی از حریق استفاده نمود.

۱. خفه کردن در حریق‌های کوچک: با انداختن حوله یا پتوی خیس و نمودار روی آتش، مانع رسیدن هوا به آتش می‌شویم.
۲. سرد کردن: در حریق‌هایی که مواد جامد (مانند چوب) آتش گرفته‌اند، به وسیله پاشیدن آب، مواد مشتعل را خنک می‌کنیم.
۳. جداسازی مواد سوختنی: در حریق‌هایی که مواد سوختنی آن گاز است (مانند آتش گرفتن کپسول گاز) با بستن شیر و قطع کردن جریان گاز، آتش را مهار می‌کنیم.

خاموش کننده دستی (کپسول اطفای حریق)

خاموش کننده دستی، به وسیله‌ای اطلاق می‌شود که برای مبارزه با آتش‌سوزی‌های در وسعت و حجم کم، طراحی و ساخته شده است. این کپسول‌ها در ابعاد و ظرفیت‌های مختلف (۱ تا ۱۴ کیلوگرم یا لیتر)، طوری طراحی شده‌اند که توسط یک نفر بزرگسال به راحتی قابل حمل و به سرعت آماده استفاده است. دانش آموزان می‌توانند از کپسول‌هایی که تا ۳ کیلوگرم (لیتر) وزن دارند را جابجا کنند. از خاموش کننده‌ها با توجه به مواد اطفایی داخل آن‌ها، می‌توان در لحظات اولیه شروع آتش‌سوزی به منظور اطفای حریق استفاده کرد.

روش استفاده از خاموش کننده‌های دستی (کپسول اطفای حریق)

برای استفاده از کپسول آتش‌نشانی، باید ابتدا جهت وزش باد را تشخیص دهید و پشت به مسیر حرکت باد، دود و شعله‌های آتش قرار بگیرید طوری که حرارت و دود ناشی از حریق به شما آسیبی نرزد. سپس شیلنگ کپسول آتش‌نشانی را به سمت مرکز حریق بگیرید، ضامن کپسول را کشیده و اهرم متحرک آن را رو به پایین فشار دهید؛ در این حالت ماده اطفای کننده از کپسول خارج می‌شود. این کار را تا زمانی ادامه دهید که مطمئن شوید آتش کاملاً خاموش شده یا ماده اطفای کننده داخل کپسول تمام شده است.

دستورالعمل استفاده از کپسول آتش نشانی

- ۱- ضامن را جدا کنید.
- ۲- ریشه ی آتش را نشانه بگیرید.
- ۳- اهرم عملکرد را فشار دهید.
- ۴- به شکل جاروی با آتش مبارزه کنید.

- تا زمانی که آتش خاموش نشده ادامه دهید.
- در حین کار به پشت به باد نایستید.
- منع برگ و زگر را قطع کنید.

Faralimen.com

جدول ۱، گروه‌های مختلف آتش، ویژگی‌ها، روش‌های اطفاء و خاموش‌کننده مناسب را نمایش می‌دهد.

جدول ۱ - گروه‌های آتش

گروه آتش	نوع آتش	مثال	ویژگی‌ها	روش اطفاء	خاموش‌کننده مناسب
A	مواد خشک و یا جامدات	چوب، کاغذ، پارچه پلاستیک- فرش، توتون، الیاف، نفتالین	اکثر ترکیبات کربنی موقع سوختن گازهای سمی تولید می‌کنند که ممکن است شعله دار و یا درون سوز باشند. معمولاً پس از سوختن از خود خاکستر یا مواد دیگر به جا می‌گذارند.	کردن سوزی کردن	انواع کپسول‌های آبی و در زمانی که آتش برون سوز بوده یا حجم آن کم باشد استفاده از کپسول پودری
B	مایعات قابل اشتعال	بنزین- گازوئیل، نفت، تینر، گریس، اتر، استن، گلیسرین	اکثر مایعات نفتی موقع سوختن دود سیاه‌رنگ نسبتاً سمی تولید می‌کنند. آتش ناشی از آن‌ها به آتش‌های سطحی معروف‌اند به علت اینکه سبک‌تر از آب هستند روی آن شناور می‌ماند و آب موجب گسترش می‌شود.	خفه کردن جداسازی	انواع کپسول‌های پودری و یا کپسول‌های کف‌ساز
C	گازهای قابل اشتعال	متان، اتان، بوتان، پروپان، استیلن، اکسیژن، هیدروژن...	با کمترین گرما مشتعل می‌شود در حجم زیاد انفجار می‌کنند. ترکیب اکسیژن خالص با چربی یک واکنش گرمازا است موجب انفجار و یا اشتعال می‌شود. شعله هیدروژن بی‌رنگ است.	جداسازی	انواع کپسول‌های آبی و پودری و در بعضی مواقع کپسول‌های گازی
D	فلزات قابل اشتعال	لیتیم، سدیم، پتاسیم، منیزیم، تیتانیوم، زیرکانیم و...	لیتیم با آب جوش و سدیم با آب در هر دمایی واکنش می‌دهد و در سطح آب تولید شعله می‌کند.	جداسازی	انواع کپسول‌های پودری
E	برق و الکتریسیته	کلیه ادوات برقی، کابل‌ها و سیم‌های برق و...	حریق الکتریکی مطلق وجود ندارد معمولاً در اثر دو جریان و یا در اثر گرم شدن بیش‌ازحد ایجاد می‌شود. جریان برق به راحتی از آب یا کف آتش‌نشانی می‌گذرد.	قطع جریان برق خفه کردن	انواع کپسول‌های گازی و انواع کپسول‌های پودری
F	مواد منفجره	باروت، T.N.T، C4، آمفو، دینامیت، پستن، نیتروسولوز و...	چنانچه ضربه فشار و گرمای مناسب در یک لحظه ایجاد شود، منفجر می‌گردد. تی ان تی و C4 با آتش منفجر نمی‌شوند بلکه در آن ذوب شده و می‌سوزند. دینامیت نیز در آتش ذوب می‌شود و در حین سوختن تق تق می‌کند.	جداسازی	انواع کپسول‌های آبی و انواع کپسول‌های پودری

مراجع

«توصیه و هشدارهای ایمنی در خصوص چهارشنبه سوری و ترقه بازی». سازمان آتش نشانی و خدمات ایمنی تهران.

«دانستنی‌های مقابله با آتش سوزی و اطفای حریق». مجتبی فدایی، امیر رضا علوی، زهرا برومند.

«بسته آموزشی و اطلاع‌رسانی چالش‌های چهارشنبه‌سوری». وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

«پیشگیری از وقوع حوادث در فضاهاى آموزشی، تربیتی و ورزشی». سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس.